

Bồi dưỡng thế hệ trẻ theo lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh

● LÊ ĐÌNH NĂM*

Tóm tắt: *Di chúc* của Chủ tịch Hồ Chí Minh là cương lĩnh xây dựng đất nước sau chiến tranh, trong đó tầm nhìn văn hóa rộng lớn và trí tuệ văn hóa sâu sắc đã thể hiện quy luật phát triển và phương hướng tiến lên của con người, của xã hội, làm cho con người và xã hội ngày một tiến bộ hơn, ngày một đổi mới hơn. Tác giả bài viết đã đưa ra một số giải pháp nhằm thực hiện đúng tư tưởng của Hồ Chí Minh về bồi dưỡng thế hệ trẻ trong *Di chúc* sẽ tạo ra những lớp người vừa “hồng” vừa “chuyên”, làm nền tảng đưa đất nước vững bước trên con đường công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế hiện nay.

Trước lúc đi xa, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã để lại cho Đảng và nhân dân ta một bản *Di chúc* lịch sử. Bản *Di chúc* chứa đựng những tư tưởng và tình cảm lớn của một lãnh tụ thiên tài, anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam, một nhà hoạt động lỗi lạc của phong trào giải phóng dân tộc và phong trào cộng sản quốc tế. Đó là bản tổng kết hết sức cô đọng về cuộc đời trọn vẹn của một con người toàn vẹn, một chiến sĩ đấu tranh không mệt mỏi cho hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Đó là những định hướng cho việc phục hưng và phát triển đất nước, những lời dặn dò tâm huyết với Đảng và nhân dân ta, đặc biệt là thế hệ trẻ để đi tới thắng lợi hoàn toàn của độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội. *Di chúc* của Người đã tác động mạnh mẽ và lâu dài đến đời sống của Đảng và các thế hệ người Việt Nam dù Người đã đi xa. Đến nay, mỗi người chúng ta đều thấy những điều Hồ Chí Minh viết trong *Di chúc* từ 50 năm trước vẫn là những điều mà Đảng và nhân dân ta đang phải phấn đấu thực hiện để đưa đất nước phát triển mạnh mẽ, toàn diện. *Di chúc* của Người vẫn soi sáng công cuộc đổi mới hiện nay và thực sự có giá trị trường tồn trên con đường đi lên của dân tộc.

Trong *Di chúc*, một trong những tư tưởng lớn đặc biệt quan trọng của Người mang tầm chiến lược

là vấn đề bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau. Người viết: “Đoàn viên và thanh niên ta nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, không ngại khó khăn, có chí tiến thủ. Đảng cần phải chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng chủ nghĩa xã hội vừa “hồng” vừa “chuyên”.

Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết⁽¹⁾. Những lời dặn của Hồ Chí Minh không chỉ muốn nói về thanh niên với những đặc tính của tuổi trẻ, mà còn là những lời nhắn nhủ chân tình của Người với thanh niên, những người thân yêu nhất, như con cháu trong một nhà. Muốn vắn tình thương yêu, cùng với niềm tin tưởng lớn lao vào thế hệ trẻ được Người gửi gắm trọn vẹn trong lời căn dặn: “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết”. Hồ Chí Minh dùng chữ “rất” lặp lại trong một câu ngắn chứng tỏ sự quan tâm đặc biệt của Người, hướng mọi người phải thực sự chăm lo cho tương lai nước nhà ngay từ hôm nay bằng sự nghiệp chăm lo giáo dục, bồi dưỡng thế hệ trẻ.

Thế hệ trẻ muốn làm tròn sứ mạng “người chủ

* TS, Phó Trưởng khoa Tư tưởng Hồ Chí Minh, Học viện Báo chí và Tuyên truyền

tương lai” của đất nước phải rèn luyện tinh thần và lực lượng: “Đảng cần phải chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng chủ nghĩa xã hội vừa “hồng” vừa “chuyên”. Mỗi quan hệ giữa “hồng” và “chuyên” trong lời dạy của Người trong *Di chúc* có ý nghĩa sâu sắc. Mặt này vừa là tiền đề, cơ sở để mặt kia phát triển trong một chỉnh thể thống nhất hợp lý. “Hồng” và “chuyên” có sự tương tác, hỗ trợ tạo nên một nhân cách mới, nhân cách cách mạng. Đó là điều kiện cần và đủ để thế hệ trẻ hoàn thành vai trò “người chủ tương lai” của nước nhà. Thế hệ trẻ phải có cả “đức” và “tài”. Người ví có tài mà không có đức như một anh làm kinh tế tài chính giỏi nhưng lại đi đến thụt két thì chẳng những không làm được gì ích lợi cho xã hội mà còn có hại cho xã hội nữa. Có đức mà không có tài ví như ông bụt không làm hại gì nhưng cũng không lợi gì cho loài người. Người cách mạng phải có đạo đức để hoàn thành mọi nhiệm vụ một cách tốt đẹp. Hồ Chí Minh coi đạo đức là nền tảng của người cách mạng, cũng giống như gốc của cây, ngọn nguồn của sông, của suối. Đạo đức cách mạng là kết quả của cả một quá trình rèn luyện bền bỉ, kiên trì như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong. Chính vì vậy, bài học đầu tiên cho những thanh niên ưu tú của Người ở Quảng Châu là bài học về “Tu cách người cách mạng”.

Cả cuộc đời Người hết lòng, hết sức quan tâm tới thế hệ trẻ, dày công rèn luyện đội ngũ thanh niên ngay từ khi Hội Việt Nam cách mạng thanh niên được thành lập. Khi nước nhà còn chìm trong đêm trường nô lệ, phần lớn thanh niên bị đầu độc bằng rượu cồn và thuốc phiện, Người đã nhận thấy: Muốn thức tỉnh một dân tộc thì trước hết phải thức tỉnh thanh niên, vì thanh niên là một bộ phận quan trọng của dân tộc. Muốn cứu nước phải dựa vào sức mạnh của nhân dân, đặc biệt là lực lượng thanh niên. Khi nước nhà độc lập, Người khẳng định: “Thanh niên là người chủ tương lai của nước nhà. Thật vậy, nước nhà thịnh hay suy, yếu hay mạnh một phần lớn là do các thanh niên. Thanh niên muốn làm người chủ tương lai cho xứng đáng thì ngay hiện tại phải rèn luyện tinh thần và lực lượng của mình, phải ra làm

việc để chuẩn bị cái tương lai đó”⁽²⁾.

Tư tưởng này được lịch sử đương đại chứng minh là đúng đắn và mãi mãi là ánh sáng soi đường để dân tộc ta hướng tới tương lai. Ý nghĩa thật lớn lao khi Người trao sứ mệnh đó, đặt kỳ vọng lên vai thế hệ trẻ. Quan tâm bồi dưỡng thế hệ trẻ trở thành một vấn đề quan trọng, không thể thiếu được trong tư tưởng của Người. Đã một thời, trên mọi nẻo đường của đất nước luôn luôn ngân vang lời căn dặn của Người: Đâu cần thanh niên có, việc gì khó có thanh niên.

Ngày nay, sự nghiệp đổi mới do Đảng ta khởi xướng và lãnh đạo có tầm quan trọng như một cuộc cách mạng, chúng ta cần đưa thanh niên đi vào thực tiễn đổi mới đang diễn ra sôi nổi trên các mặt trận chính trị, kinh tế, văn hóa, tư tưởng để thanh niên được tham gia vào cuộc đấu tranh giữa cái cũ và cái mới, giữa tiền tiến và bảo thủ, giữa chân chính cách mạng và chủ nghĩa cơ hội đủ màu sắc... để họ rèn luyện và trưởng thành. Với bản chất của tuổi trẻ, ham tiến bộ, nhạy bén với cái mới, họ sẽ là một lực lượng xã hội to lớn đẩy lùi cái xấu, cái ác, cái tiêu cực, góp phần đưa công cuộc đổi mới tiến nhanh, tiến mạnh hơn nữa, xứng đáng là thế hệ tương lai của đất nước. Tuy nhiên, trong bối cảnh mở cửa, hội nhập, toàn cầu hóa về kinh tế hiện nay, mặt trái của kinh tế thị trường, sự chống phá của các thế lực thù địch, thông qua nhiều hình thức, bằng nhiều thủ đoạn “diễn biến hòa bình”, sự suy thoái về đạo đức, lối sống của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên có chức có quyền... đang làm suy giảm niềm tin của thế hệ trẻ vào tương lai của chủ nghĩa xã hội, của đất nước.

Thấy được tầm quan trọng của vấn đề đào tạo bồi dưỡng thế hệ trẻ của đất nước, thời gian qua Đảng và Nhà nước ta có nhiều quan điểm chỉ đạo về vấn đề này.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI (1986) đã xác định mục tiêu của giáo dục là nhằm “hình thành và phát triển toàn diện nhân cách xã hội chủ nghĩa của thế hệ trẻ, đào tạo đội ngũ lao động có kỹ thuật, đồng bộ về ngành nghề, phù hợp với yêu cầu phân công lao động của xã hội. Sự nghiệp giáo dục, nhất là giáo dục đại học và chuyên nghiệp, trực tiếp góp phần vào việc đổi

mới công tác quản lý kinh tế và xã hội"⁽³⁾. Phần đầu đặt mục tiêu nói trên như Đại hội đã nhấn mạnh là trách nhiệm chung của ngành giáo dục, của các cấp ủy đảng và chính quyền các cấp.

Trong Luật Giáo dục được Quốc hội Nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam khóa X thông qua ngày 25.12.2001 đã nêu: "Mục tiêu của giáo dục là đào tạo con người Việt Nam phát triển toàn diện, có đạo đức, tri thức, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề nghiệp, trung thành với lý tưởng dân tộc và chủ nghĩa xã hội, hình thành và bồi dưỡng nhân cách, phẩm chất và năng lực của công dân, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc"⁽⁴⁾.

Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI (2011) của Đảng tiếp tục khẳng định: "Đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục, đào tạo. Thực hiện đồng bộ các giải pháp phát triển và nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo. Đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp dạy và học, phương pháp thi, kiểm tra theo hướng hiện đại; nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, đặc biệt coi trọng giáo dục lý tưởng, giáo dục truyền thống lịch sử cách mạng, đạo đức, lối sống, năng lực sáng tạo, kỹ năng thực hành, tác phong công nghiệp, ý thức trách nhiệm xã hội"⁽⁵⁾. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (2016) của Đảng tiếp tục nhấn mạnh: "Tiếp tục đổi mới mạnh mẽ và đồng bộ các yếu tố cơ bản của giáo dục, đào tạo theo hướng coi trọng phát triển phẩm chất, năng lực của người học... hoàn thiện hệ thống giáo dục quốc dân theo hướng hệ thống giáo dục mở, học tập suốt đời và xây dựng xã hội học tập"⁽⁶⁾.

Đó là những quan điểm, tư tưởng chỉ đạo đối với mục tiêu, nội dung, phương pháp giáo dục và đào tạo cùng các cơ chế, chính sách, điều kiện đảm bảo việc thực hiện; đổi mới từ việc lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước đến đổi mới các cơ sở giáo dục và đào tạo và sự tham gia của gia đình, cộng đồng, xã hội và bản thân người học về đào tạo bồi dưỡng thế hệ trẻ vừa "hồng" vừa "chuyên" theo quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Vì vậy, hiện nay để làm tốt việc đào tạo bồi dưỡng thế hệ trẻ, theo chúng tôi, phải thực hiện đồng bộ các giải pháp sau:

Thứ nhất, phải bồi dưỡng lý tưởng và đạo đức cách mạng cho thanh niên. Đó là lý tưởng độc lập

dân tộc và chủ nghĩa xã hội, tức là kết hợp chủ nghĩa yêu nước với chủ nghĩa Mác - Lênin. Ngày nay, chúng ta đã có độc lập dân tộc, nhưng độc lập dân tộc mới chỉ là bước thứ nhất trên con đường giải phóng xã hội và giải phóng con người. Mục tiêu của chúng ta còn xa, vì vậy chúng ta phải tiếp tục đưa đất nước tiến lên con đường của chủ nghĩa xã hội - con đường dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh. Các thế lực thù địch chống chủ nghĩa xã hội đang tìm cách lung lạc thanh niên ta bằng cách tách rời độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội. Do đó, công tác tư tưởng của chúng ta là phải làm cho thanh niên và nhân dân cả nước có chung một ý chí: xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội và bảo vệ vững chắc Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là làm cho họ kế thừa được chí lớn của các thế hệ cha anh, biến lý tưởng cách mạng thành ý chí cách mạng, đánh bại âm mưu phá hoại của kẻ thù, chiến thắng nghèo nàn, lạc hậu, đưa sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước đến thành công.

Giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên, là giáo dục các phẩm chất trung với nước, hiếu với dân, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư... nếu thiếu đi những đức tính này, tuổi trẻ chưa trải qua dạn dày đấu tranh sẽ không đủ sức vượt qua những thử thách, khó khăn của hoàn cảnh để kiên trì phấn đấu đến cùng cho lý tưởng. Thiếu nền tảng đạo đức cách mạng, người chiến sĩ trẻ dễ gục ngã trước những cám dỗ của kinh tế thị trường. Do đó, phải luôn ghi nhớ lời dạy của Người: "Luôn luôn trau dồi đạo đức cách mạng, khiêm tốn, giản dị. Chống kiêu căng tự mãn. Chống lãng phí, xa hoa. Thực hành tự phê bình và phê bình nghiêm chỉnh để giúp nhau cùng tiến bộ mãi"⁽⁷⁾. Ngày nay, thanh niên cần phải không ngừng vươn lên chiếm lĩnh những giá trị mới nhất của thời đại văn minh trí tuệ, phấn đấu trở thành những nhân tài thuộc nhiều lĩnh vực, đưa nước ta sánh vai với các cường quốc năm châu như lời mong mỏi của Người lúc sinh thời.

Thứ hai, đưa thanh niên vào rèn luyện trong thực tiễn. Chủ tịch Hồ Chí Minh là mẫu mực của sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa lý luận với thực tiễn, lời nói với việc làm, giữa giáo dục với hoạt động xã hội.

Năm 1925, tại Quảng Châu, Người đã thức tỉnh thanh niên, mở lớp huấn luyện, ra sách báo, đưa thanh niên vào tổ chức Hội Việt Nam cách mạng thanh niên, rồi đưa họ về nước, tham gia “vô sản hóa”, lao mình vào thực tế đấu tranh của giai cấp công nhân và nhân dân lao động, từ thực tiễn đấu tranh mà trở thành những chiến sĩ cách mạng chân chính, những lãnh tụ của phong trào. Vì vậy, các cấp ủy đảng, các cấp chính quyền, đặc biệt là Đoàn Thanh niên phải tiếp tục phát động được nhiều phong trào có ý nghĩa giáo dục lớn, như: phong trào thanh niên tình nguyện, tham gia xóa đói, giảm nghèo; cứu trợ đồng bào bị thiên tai, bão lụt; đèn ơn đáp nghĩa; đưa ánh sáng văn hóa tới các vùng sâu, vùng xa... Qua các phong trào này góp phần giáo dục, bồi dưỡng thanh niên gắn liền với thực tiễn đời sống xã hội.

Thứ ba, các thế hệ đi trước phải nêu gương mẫu mực cho thanh niên. Thế hệ trẻ hiện nay và mai sau sẽ là những người như thế nào, có được những phẩm chất gì đều không tách rời công lao giáo dục, bồi dưỡng, tác dụng nêu gương của thế hệ lớn tuổi. Chủ tịch Hồ Chí Minh đòi hỏi cao ở các đồng chí già: “Các đồng chí già là rất quý, là gương bên bị đấu tranh, diu dắt, bồi dưỡng, đào tạo thêm đồng chí trẻ. Đồng chí già phải giúp đỡ cho đồng chí trẻ tiến bộ”⁽⁸⁾. Người nhắc nhở, muốn thế hệ trẻ trở nên những người tốt thì lớp người lớn tuổi trước hết cũng phải là những người tốt. Nếu thế hệ cha chú lại không phấn đấu trở thành tấm gương sáng cho con cháu noi theo, không giữ gìn nếp sống liêm khiết, mẫu mực, giữ trọn đạo đức, niềm tin và lòng tự hào vào con

đường đã đi của mình, thì trước vô số những hiện tượng suy thoái về lý tưởng, đạo đức, lối sống hiện nay, lớp trẻ còn biết tin vào ai, hướng về đâu.

Thứ tư, phải đề cao quá trình tự giáo dục, tự rèn luyện của thanh niên. Hồ Chí Minh rất coi trọng khâu “tự giáo dục, tự rèn luyện” của cán bộ, đảng viên, thanh niên và chính Người đã để lại cho chúng ta một tấm gương sáng chói về tự giáo dục, tự rèn luyện. Tự giáo dục là thể hiện trình độ làm chủ bản thân của từng con người, thể hiện khả năng kiểm chế và tự điều chỉnh của mỗi người trong cuộc sống. Tự giáo dục đóng vai trò hết sức quan trọng trong việc tích lũy kiến thức, kinh nghiệm và rèn luyện phẩm chất đạo đức của người cách mạng. Vì vậy, lý luận giáo dục hiện đại đòi hỏi phải đặt đối tượng giáo dục vào vị trí chủ thể để tự vận động theo quy luật của chính nó. Chúng ta phải làm cho toàn bộ sự nghiệp giáo dục, rèn luyện thanh niên trở thành sự nghiệp tự giáo dục của mỗi người. Chỉ có như vậy, công tác giáo dục, bồi dưỡng thanh niên mới có thể đạt kết quả như mong muốn./

(1) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, T15, Nxb. CTQG - Sự thật, H., 2011, tr.622.

(2) Hồ Chí Minh, *Sđd*, T5, tr.216.

(3) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI*, Nxb. Sự thật, H., 1987, tr.89-90.

(4) Luật Giáo dục, Nxb. CTQG, H., 2005, tr.8.

(5) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. CTQG, H., 2011, tr.216.

(6) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, 2016, tr.115-116.

(7) Hồ Chí Minh: *Sđd*, T14, tr.619.

(8) Hồ Chí Minh: *Sđd*, T13, tr.272.

Fostering young generations according to the President Ho Chi Minh's teachings

Abstract: *President Ho Chi Minh's Testament is a credo for the country's building after the war, in which his broad cultural perspectives and deep cultural insights have shown the development principles and directions for human and social advancement, making people and society increasingly move forward and innovate. The author gives a number of solutions to fulfill accurately the Ho Chi Minh's ideals of fostering the young generation in the Testament to create "ethical" and "professional" generations of people as the foundation for the country's steady development on the path of industrialization, modernization and international integration today.*